

Tal & Språk

Nr 3 2014

Ordning på torpet!

Språkstimulerande arbets-
sätt i förskoleklass

Samtal med barn och
ungdomar om viktiga
saker i livet

"Språk - nyckeln till allt"

Vägar in i skriftspråket
- via berättelsen

Svensk Förening för
Foniatri och Logopedi

Tal & Språk nr 3/2014
Tidskrift för Svensk Förening
för Foniatri och Logopedi
ISSN 1650-4445

Grafisk form
MittKompetens AB, Härnösand

Tryck
Hemströms Tryckeri, Härnösand

För prenumeration på Tal & Språk
vänligen kontakta:
MittKompetens AB
Nattviksgatan 6
871 45 Härnösand
sffl@mittkompetens.se

Ansvarig utgivare
Sofia Norrman

Annonsering
Annonser till nr 4 bokas senast 8/10 och
skickas senast 15/10 2014.
För annonspriser se www.sffl.se.

Manusstopp för redaktionellt material
nr 4 15/10 2014.

Foto där ej annat anges
Camilla Svedelius

Innehåll

Tal & Språk 3/2014

	Sida
Ordning på torpet!.....	3
Språkstimulerande arbetssätt i förskoleklass	4
Samtal med barn och ungdomar om viktiga saker i livet	8
”Språk - nyckeln till allt”	16
Vägar in i skriftspråket - via berättelsen	19

sid 4

sid 19

sid 8

sid 16

Ordning på torpet!

Jag skulle inte beskriva mig själv som en pedant i alla sammanhang, absolut inte. Däremot vet jag att jag i många situationer mår bra av struktur och logiska samband. Årets semester har bland annat ägnats åt att rensa och organisera om i garderober, klädkammare, bland gamla barnkläder och i bokhyllor. Det ger mig tillfredsställelse att se hur saker står i raka rader, samlade efter kategorier av olika slag. Det blir lätt att hitta något och förhoppningsvis är det också lätt att ställa tillbaka saker på rätt plats. Barnen får efter mina bedrifter instruktioner om var saker nu står placerade och hur lätt det kommer att vara att städa när man är klar med en aktivitet.

För mig är det viktigt att ha den här strukturen. Jag vet med mig att jag också har lättare att hålla rätt på mina tankar och mentala aktiviteter om jag har ordning omkring mig.

Förhoppningsvis kommer mina semesteraktiviteter i förlängningen innebära att ni har en ordförande med inte alltför mycket oreda i hjärnkontoret nu när vi går in i en period då kongressen ska detaljplaneras.

Något vi måste göra är att utse en vinnare av årets Tal- och språkpris. Här får ni gärna vara med och nominera, se mer om detta på sidan 18. Annat att göra är att se till att den spännande workshoppen ”En läsande klass”, som ligger med i programmet i år, ska förlöpa så smidigt som möjligt. Tack och lov är jag inte ensam om planeringsjobbet. Vi är sju medlemmar i styrelsen som kommer att hjälpas åt för att ni ska få en så givande kongress som möjligt.

Våra föreläsare är ju i fokus på kongressen och drar på ett annat sätt det tyngsta lasset. Det område de kommer att bena upp åt oss vid årets kongress är hur grunderna till vårt språkande och i förlängningen vår läsning och vårt skrivande utvecklas och vad vi behöver ha med oss inom olika områden för att det ska fungera så bra som möjligt. Detta kommer vi alltså att berikas med och förhoppningsvis ha ännu bättre

Foto: Privat

Sofia Norrman

ordning på eftermiddagen den 22 november. Jag hoppas att den här dimensionen tilltalar dig och att du anmäler dig till årets kongress, om du inte redan gjort det. Gå in på vår hemsida sffl.se för att se programmet i sin helhet och för att anmäla dig. Du kan även hitta dagordningen för årsmötet på vår hemsida. Vid årsmötet kommer vi bland annat att besluta om namnbyte för föreningen.

Vi ses! ●

Sofia Norrman

Språkstimulerande arbetssätt i förskoleklass

Katarina Stenmark är förskolelärare och talpedagog och verksam i Olaus Petri skolans förskoleklass i Stockholm. År efter år får hon positiv respons från elever och föräldrar och det är med ett stort engagemang för språket som hon tar sig an uppdraget.

”Mitt barn kan redan läsa.” Konstaterandet kommer från en förälder vars barn ska börja i förskoleklass. Inte sällan möts vi som arbetar med förskoleklasser av kommentarer som denna. Och visst är det fantastiskt när ett barn knäcker läskoden. Men för att få ett rikt språk och en bred språklig grund att stå på så krävs det så mycket mer. Många barn har ett bra ytflyt men saknar läsförståelsen. Och all mening med läsning är som bekant att man förstår vad man läser. Att kunna se och benämna ett ord är inte samma sak som att man verkligen förstår innebörden av ordet. Ett barn kan se att det står ordet kanin men för att kunna sitta och prata en stund om just en kanin, förklara hur den känns, berätta hur den rör sig och vad den tycker om att äta krävs det att man har fått se en kanin, fått känna på den, kanske fått hålla i den och känna hur

mjuk den är. I förskoleklassen arbetar vi mycket just med att ge eleverna rikliga och riktiga upplevelser. För att barnen ska kunna förstå vad ett ord betyder arbetar vi mycket med våra sinnen. Vi använder oss ofta av hemliga påsar när vi introducerar exempelvis en ny bokstav. Vi klämmer, känner, luktar, lyssnar och till och med smakar på saker som representerar bokstaven eller ordet vi presenterar.

Veckans bokstavsljud introducerar vi gärna genom att lägga ett djur i en hemlig påse. Det kan vara en dinosaurie som bara kan säga ord som börjar på D och tillsammans försöker vi komma på så många ord som möjligt på djurets begynnelsebokstav. Påsen går runt så att alla barnen får känna i den. Här kommer vi naturligt in på allt möjligt som har med djuret att göra, vad djurets familj heter och namnen på djurets mamma och pappa. Många djur har, enligt barnen, svåra namn på sina familjemedlemmar. En vecka var djuret i påsen ett får och ingen i barngruppen kunde komma på vad mamma och pappa får heter. Lamm var de mer säkra på. Vi tränade och repeterade men lika fullt var det svårt att komma ihåg

att lammets pappa heter bagge och att mamman heter tacka, tills ett barn som sett på TV-programmet ”Idol” kom på att en i juryn faktiskt heter Bagge i efternamn. Genast flikade en fotbollsintresserad elev in att det finns en tysk fotbollsspelare som heter Philipp Lahm. Barnen satt ivrigt och pratade och tillsammans kom de på ramsan ”Anders Bagge tacka(r)Philipp Lahm”. På så sätt kom de sedan ihåg namnen på familjen fårs medlemmar.

Vi arbetar vidare med djurets begynnelsebokstav på olika sätt under veckan. Många sexåringar kan säga bokstävers namn och känner igen dem som symbol men de vet inte alltid hur de låter och att vokaler kan vara både korta och långa. Tillsammans prövar vi hur det känns i munnen och halsen när vi producerar ljuden. Alla barn har också var sin liten spegel som de kan titta i för att se hur det ser ut när de formar språkljuden. Vi lär oss även tecknet för den aktuella bokstaven.

Barn lär sig på olika sätt. En del barn har starkt visuellt minne medan andra har enklare för det auditiva och det gäller att hitta knep som får alla barn med på tåget. Vi →

Katarina Stenmark

Foto: Sophie Bergman

sjunger sånger som har med djuret och bokstaven att göra. Barnen brukar också få forma bokstäverna med kroppen. Det är av stort värde att stimulera så många sinnen som möjligt vid inläring och följa barnens egna intressen så när bokstaven D skulle presenteras med hjälp av en dinosaurie resulterade det i att alla barn skapade dinosaurier i lera, målade och byggde ett landskap i papper maché. Tillsammans skrev vi sedan faktatexter om de olika dinosaurierna på smartboarden.

I förskoleklassen vill vi att barnen på ett lustfyllt sätt ska bygga upp sin förståelse av språket och vi ger dem varje dag strukturerade tillfällen till språkstimulans. Vi använder oss av ett material som heter Språklust som innehåller sånger, rim, ramsor och färgglada bilder. I mindre grupper laborerar vi med allt från ljud till ord, språk och begrepp. Barnen är aktiva och oavsett var de befinner sig i sin egen språkutveckling så deltar alla med stor glädje och entusiasm. Vi sorterar bilder och pratar om korta och långa ord. På en samling pratade vi om att jordgubbe är ett långt ord för det låter en lång stund när man säger det. Medan is är ett kort ord för det låter en kort stund. Detta var kanske inte det bästa exemplet för barnen prövade genast att få is att låta så länge det bara gick. Med stor framgång höll de ut på ordet iiiihiiiiis. De kunde inte alls förstå varför det inte var ett långt ord. Det lät ju hur länge

som helst. Här var det betydligt enklare för barnen att med hjälp av ordkort kunna se att ett ord är längre än ett annat. Bildkortet kan däremot vara lite förvirrande för oj vad taget är långt med alla sina vagnar men vänder vi på kortet ser vi att där bara är tre bokstäver.

Vid ett tillfälle när vi lyssnade på hur ord låter i början, skrev vi upp olika ord och pratade om de olika språkljuden. En elev kunde inte säga hur orden lät i början, trots att jag visste att han hade god kännedom både om bokstävernans namn och hur de låter. Till slut utbrast han: "Men jag vet inte vad som är början och slutet på orden!"

Detta tänker jag ofta på. Den här pojken var en elev som inte pratade så mycket på samlingarna och som inte tog så mycket talutrymme överhuvud taget. Att han berättade att han faktiskt inte förstod vad vi höll på med kändes värdefullt. Jag tänker på hur mycket vi vuxna pratar och hur ofta barnen inte uppfattar innebörden av vad vi säger. När jag nyligen pratade med min chef i telefonen svarade jag henne med uttrycket "det ringer ingen klocka". Efter en stund kom en flicka fram till mig och frågar: "Vilken klocka är det som inte ringer?" Hon hade verkligen gått runt och funderat över vilken klocka på skolan det var som inte ringde som den skulle.

Jag tror att det spelar stor roll att vi på ett strukturerat sätt arbetar med barns språk. Det viktigaste är att vi gör

det på ett medvetet sätt där vi samtalar med barnen och för en dialog med dem i alla situationer under dagen. Det räcker inte med roliga och spännande språkpåsar utan det är viktigt att skapa en trygg och språkligt stimulerande miljö för barnen. Vi ska ge barnen rikligt med tillfällen där de ges talutrymme och där de också tränas i att bli goda lyssnare. Det är viktigt att vi förskolelärare och pedagoger är emotionellt närvarande och verkligen lyhörda och genuint nyfikna på vad barnen har att säga. Visst är det viktigt att kunna läsa men att kunna uttrycka sig verbalt innebär inte bara en högre status i gruppen utan att man verkligen har chans att påverka och göra sin röst hörd. Att kunna sätta ord på sina innersta tankar och känslor är oerhört viktigt för barnens självkänsla. Har de det med sig är mycket vunnet inför deras fortsatta lärande. ●

Katarina Stenmark

Förskolelärare och talpedagog

Oslo 11. – 13. juni 2015

Bidrag til konferansen

Vi inviterer til å sende inn sammendrag til både symposium, kortforedrag og postere!

Innleveringsfrist for sammendrag:

1. desember 2014 (symposium)

1. februar 2015

(poster/kortforedrag)

Priser:

Early Bird (påmelding innen 13. mars 2015): kr. 2500

Early Bird (studenter): kr. 2000

Påmelding etter 13. mars 2015: kr. 3200

Mer informasjon om påmelding og innsending av sammendrag på konferansens nettside.

Velkommen til den femte konferansen i rekken!

Konferansen arrangeres i samarbeid mellom Statped og Sunnaas sykehus HF og vil bli holdt på Thon Hotel Vika Atrium i Oslo.

Hovedforedragene vil bli holdt av anerkjente internasjonale forelesere:

Professor Dr. Cornelius Weiller, University Hospital Freiburg

Professor David Howard, University of Newcastle upon Tyne

Dr. Janet Webster, University of Newcastle upon Tyne

Dr. Suzanne Beeke, University College London

Dyktige nordiske forelesere vil holde plenumsforelesninger, i tillegg blir det kortforedrag og postersesjon. Les mer om det faglige programmet og sosiale aktiviteter på konferansens nettside.

www.nac2015.no

Sunnaas sykehus HF

Samtal med barn och ungdomar om viktiga saker i livet

Petter Iwarsson är socialpedagog, kurator i en F-9-skola och sakkunnig på BRIS. Han har skrivit böckerna *Samtal med barn och ungdomar – erfarenheter från arbetet på BRIS, 2007*, samt *Samtal i skolan – en möjlighet till utveckling, 2014*.

Petter Iwarsson förmedlade i denna föreläsning tankar och erfarenheter om samtal och relationer, med utgångspunkt i boken *Samtal i skolan – en möjlighet till utveckling*, samt hur vi kan omsätta de salutogena begreppen *begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet* i samtal med barn och ungdomar.

Arbetet i skolan bygger på och kräver förmåga till samtal. Goda relationer mellan skolpersonal och elever stärker elevers självkänsla, bidrar till psykisk hälsa och ökar möjligheterna till lärande och utveckling. Vi människor lär in i anknutna relationer (anknytningsteorin). Det är viktigt att ta fasta på, samt att ta tid till eftertanke och reflektion.

Barn och ungdomar tillbringar ca 20 000 timmar i skolan. Vi ska hjälpa dem att förhålla sig till sina liv. Hjälpa dem att handskas med livet, säger Petter Iwarsson.

Petter Iwarsson

Uppgradera samtal mellan barn och vuxna

Petter Iwarsson har en stark önskan om att samtal mellan barn och vuxna ska ”uppgraderas”, att de ska ges en ökad vikt och ses mer värdefulla, än vad som nu är fallet. Vanliga samtal mellan barn och vuxna om viktiga saker i livet, är

ovanligt, säger Petter Iwarsson.

En ofta förekommande fråga till BRIS är: ”Ja, men vad gör ni då på BRIS, förutom att bara prata?”.

Vadå, bara prata – det finns något provocerande i detta – ”bara prata”, säger Petter Iwarsson. Dessa tankar ledde fram till författandet av boken *Samtal med barn och ungdomar, 2007*.

Uppdraget i skolan

Från alla yrkesgrupper i skolan har Petter Iwarsson mött reflektioner, vilka kan sammanfattas så här:

- Hur ska vi kunna närma oss en skola för alla?
- Hur ska vi förhålla oss till elevers olikheter?
- Hur ska vi möjliggöra lärande och utveckling för fler barn?

Med utgångspunkt i dessa frågeställningar och med fokus på samtal och relation, kan reflektionerna omvandlas till följande:

- Hur kan samtal och goda relationer möjliggöra arbete för att skapa en skola för alla barn, inte bara *en* skola för alla, utan en skola *för alla*?
- Hur kan vi använda samtal och relationer för att bemöta barn och ungdomar, och kanske allra helst de barn och ungdomar som inte jublar av glädje (över att samtala)?
- Hur kan vi skapa så goda förutsättningar som möjligt för lärarna, med hjälp av samtal och relationer?

Samtal

Begreppet samtal kopplas oftast samman med uppkomna svårigheter och som ett redskap för att stärka barns psykiska hälsa. Dessa samtal är naturligtvis också viktiga, säger Petter Iwarsson, och re-

fererar till sin bok. Han säger vidare: Psykologisk och pedagogisk forskning visar tydligt hur otroligt viktigt samtal och goda relationer är för lärandet, inte bara för psykisk hälsa.

Petter Iwarsson vill sätta fokus på just detta.

Om vi alla skulle få i uppgift att referera till ett viktigt samtal som vi som barn haft med någon vuxen, menar Petter Iwarsson att förvånansvärt många av oss inte skulle minnas något sådant – inte på det sättet som det kännetecknas av själva begreppet samtal. Varför, undrar vi? Svaret kan vara dels att vi inte pratade *med* vuxna, dels att vi sammankopplar samtal med något som är mycket speciellt, inte något vardagligt förekommande.

BRIS kontaktades ungefär 28 000 gånger i fjor av barn och ungdomar. Dessa samtal, mejl, chattar m.m. innehöll ALLT– allt från svåra existentiella frågor till presentönskingar. Vi vuxna spelar en oerhört stor roll i vad som är viktigt i barns och ungdomars liv. ”Vanliga” samtal mellan vuxna och barn om det som är viktigt i deras liv, är däremot inte vanligt, menar Petter Iwarsson.

Ibland får han höra från skolpersonal: ”Samtal, är det verkligen viktigt för mig? Samtal är ju bara någonting som är viktigt för psykologer och kuratorer.”

Han refererade vidare till en skolledare som en gång uttryckte att han och personalen hade hög arbetsbelastning och mycket att göra. Beslutet blev:

”I år sparar vi in på att skapa relation med eleverna, vi lägger inte tid på det i år. Vi har så mycket att göra.”

Varför är förmågan till samtal viktig

Det är mycket vi lär oss via samtal och relationer – vi utvecklar ett språk, utbyter information, utvecklar vår förmåga till kritiskt tänkande, vi för dialoger och diskussioner, lär och förstår turtagning. Allt detta utvecklas med hjälp av samtal. Allt detta som är riktigt viktigt!

Vem behöver utveckla förmågan till samtal och bygga relationer? Alla! Förmågan till samtal är viktig för alla yrken där man regelbundet ”använder munnen”.

Vårt arbete i skolan

Skollagen säger:

- Skolan ska främja alla barns utveckling och lärande och livslång lust att lära.
- Skolan ska uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning.
- Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar och behov.
- Skolan ska ge alla barn och ungdomar den ledning och stimulans de behöver för sitt lärande och personlig utveckling utifrån sina alldeles egna förutsättningar.

Men, uppdraget i skolan är oändligt större än själva ämneskunskaperna.

Koncentrerat kan detta sammanfattas följande: *Ge barn och ungdomar vad de behöver för att klara av livet.* Detta är vad vi har att göra, säger Petter Iwarsson.

Kort historisk tillbakablick

Det är fler som är doktorander i dag, än som var gymnasister för 60 år sedan, säger Petter Iwarsson, och uppmärksammar en av de kvantitativa förändringarna i skolans värld. En annan typ av förändring är att auktoriteten inte längre kommer ”med på köpet” av utbildningen. Efter utbildning på Lärarhögskolan blev man

för en auktoritet i elevernas och föräldrarnas ögon per automatik. I dag är läget inte det samma. Vi är inga auktoriteter som en direkt följd av vår yrkesutbildning. Vi kan vara auktoritära, det är något helt annat. *Vi kan bara skapa auktoritet genom samtal och relationer med barn och ungdomar,* säger Petter Iwarsson.

Tid för samtal och relation

Egna initiativ av barn och unga var förr ett tecken på uppstudsighet, men i dag behöver barnen ta dessa initiativ. Skolan, dess uppdrag och krav har förändrats. Eleverna förväntas och ska ta egna initiativ och ansvar för sin egen utveckling. Och vi måste

återigen slå fast hur viktigt det är med samtal och relationer med oss vuxna är i den utvecklingsprocessen.

Barnkonventionen, skollagen och läroplanerna är mycket tydliga – *vårt uppdrag är att skapa en skola för alla barn. Och det kan vi bara göra genom samtal och relationer,* säger Petter Iwarsson. Tidsbrist minskar möjligheterna till samtal och skapande av relation, vilket i sin tur leder till frustration och en känsla av vanmakt för alla inblandade parter.

Vanmakt

Vad händer med oss människor när vi får ett uppdrag i jobbet som vi inte tycker att

vi klarar av? Vi blir stressade, arga, utbrända. Känsla av vanmakt – arbetet leder ingen vart, ger inget resultat.

Vanmakten förläggs oftast utanför oss själva – *någon* måste göra något, men inte just jag och inte just den här verksamheten. Samtal med skuldfokus kännetecknas av att man ägnar sig åt att prata om *vems fel det är*. Vem bär ansvaret? Samtal med skuldfokus brukar också kännas igen på att man lägger stor energi på att hitta lösningar som någon annan ska skapa och utföra. Men denna någon finns ytterst sällan i rummet. Detta förhållningssätt är mänskligt, men inte ovanligt. Problemet är att vanmakt är ”smittsamt”, säger Petter Iwarsson.

Förändring

Man har räknat ut att en lärare i genomsnitt har 500 olika kontakttillfällen varje dag. Eleverna befinner sig ca 20 000 timmar i skolan under de tio åren i grundskolan, i vuxna relationer, med yrkesgrupper som upplever vanmakt.

Ett citat av John Hattie lyftes fram:

”My point is that teachers’ beliefs and commitments are the greatest influence on student achievement (over which we can have some control).”

Den största möjligheten till förändring för barns och ungdomars lärande finns inom oss själva, säger Petter Iwarsson. När vi ensidigt pekar på att andra – barnen eller barnens föräldrar – ska skapa förändring, så har vi gjort oss

av med den största potentiella möjligheten till förändring och utveckling som vi människor ha att tillgå, nämligen vår egen. Vi måste börja med oss själva. Och i stället för att fördela skuld – fördela ansvar!

Ännu ett citat - av den danske psykiatern Sören Hertz - lyftes fram:

”Förändring är inte alltid oändlig, men ofta oanad.”

Skuldfokus

Petter Iwarsson refererade till en svensk studie där man bl.a. frågade skolpersonalen vilka föräldrar som är svårast att samarbeta med. Svaret blev att det var föräldrarna till elever med störst problem i skolan. Orsakerna till svårigheterna kopplades till eleven och till elevens föräldrar, samt föräldrarnas egna problem och svårigheter. Omvänt, när man frågade föräldrarna till elever med problem i skolan, vad dessa berodde på, blev svaren, inte helt oväntat, att deras barn inte fick den hjälp det behövde.

Åter igen: Vems är felet? *Man pekar på varandra*. Petter Iwarsson kallar detta att man spelar ”skuldmemory”. Man skyller helt enkelt på varandra. Skolan pekar på föräldrarna (och barnet) och föräldrarna pekar på skolan.

”Skuldfördelarfokus” resulterar i en obenägenhet till förändring. Men vi är ju proffs på förändring. Vi kan förändra oss, säger Petter Iwarsson.

Skuld, beslut, förändring – Petter Iwarsson nämner ett exempel: Hur kommer det sig

att man inom skolan har så svårt att göra anmälningar till socialtjänsten? Vi har samlat allt materiel, all fakta, men gör ingenting, utan tror att om vi samlar in ytterligare material kan beslutsprocessen ta sin början. I varje utredning kommer man till en punkt där allt finns framför oss och vi *kan ta beslut om förändring* – Borkmans punkt (”Borkmans punkt” är ett begrepp hämtat från Håkan Nessers deckare med samma namn).

Hur vi ser på våra yrkesroller

Figuren av en pyramid, indelad i tre delar, får här åskådliggöra olika komponenter av yrkesrollen (t.ex. lärarens, psykologens, kuratorns):

- Basen i pyramiden handlar om våra värderingar, reflektioner, det centrala för yrkesrollen
- Mellandelen beskriver hur vi gör – samtal och relationer
- Toppen i pyramiden beskriver själva tekniken, yrkesutbildningen, modeller, kvalitetssäkring, evidensbaserat arbete.

Alla delar är viktiga, säger Petter Iwarsson, men när vi betraktar samhället, skolan och socialtjänsten, ser vi det omvända. Vi lägger ner mycket tid på att prata om utbildning och modell – egentligen den tidsmässigt kortaste delen. Basen i pyramiden är den svåraste, kräver mycket arbete och tar lång tid. Vi måste ha och ge oss tid för det

grundläggande, för tankar och reflektion. *Arbete med barn och ungdomar utan reflektion (reflekterande) leder till vanmakt.*

Hälsans ursprung

I motsats till det *salutogena*, står det patogena. I vår kultur och samhälle har vi ett självklart och ensidigt fokus på något patogent, menar Petter Iwarsson. Det finns fler ord i svenskan som beskriver det icke fungerande, än det som är bra.

Skolan

Sätt ramar för samtal med de tre begreppen *begriplighet, hanterbarhet* och *meningsfullhet*.

Hjälp barn och ungdomar att skapa *begriplighet, hanterbarhet, meningsfullhet* – det ger dem hopp om att kunna ta sig genom svårigheterna och komma ut hyfsat hela på andra sidan. Vi kan se detta som en skyddsfaktor mot allt elände, säger Petter Iwarsson.

Exempel av vikten av en sorts *begriplighet* – högläsning ur tidningen Pokémon, får visa på graden av *begriplighet* eller i detta fall, *obegriplighet*. Läsa, men inte riktigt förstå innehållet. Jodå, om vi har någon sort av förförståelse skulle detta vara möjligt att också förstå. Barn visar reaktioner när det finns brist på *begriplighet* – vi har hela provkartan av beteenden, som att visa allmänt ointresse, aggressivitet, mm. Tänk er då, säger Petter Iwarsson, tänk er 20 000 timmar från förskoleklass till nian. I värsta fall – i *obegriplighet*!

Vi kan skapa *begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet* med hjälp av samtal och relationer, oavsett vilket yrke vi har. Utmaningen är att skapa goda möjligheter till samtal och relationer med dem som inte vill samtala.

Barn med svårigheter och de som *inte vill göra som vi vill* – då blir det svårt, säger Petter Iwarsson. Vi reagerar oftast med att höja rösten. Men till vilken nytta? Samtalet och relationen har redan börjat haverera. Vid problem och svårigheter i skolan, då jagar samhället på med krav på hårdare tag. Vi måste ”höja rösten”.

Relationskonto

I relation med barn *utan* svårigheter får vi ofta igenom vår vilja. Men barn *med* svårigheter, dem når vi inte genom att höja rösten.

Tänk er, säger Petter Iwarsson, ett ”relationskonto”, där det finns uttagmöjligheter för att barnet ska göra *som vi vill*. Kapital kräver insättningar. Dessa måste göras med en viss regelbundenhet. I relationer med barn utan svårigheter kan man göra ganska stora uttag, också utan täckning för uttaget. Det fungerar ganska bra.

Med barn med svårigheter fungerar det inte alls. Vi måste vara beredda att göra betydligt större ”insättningar” än dem vi får tillbaka. Se det som lite blandsaft, säger Petter Iwarsson, 1 del uttag till 4 delar insättning.

I vårt arbete med barn och ungdomar är det *otroligt viktigt*

med ett relationskonto. Och att ständiga insättningar görs.

Petter Iwarsson konstaterar sammanfattningsvis att vi vuxna, genom att ha och att skapa tid för samtal och goda relationer med barn och ungdomar, hjälper dem att göra tillvaron *begriplig, hanterbar och meningsfull*. Det stärker deras hälsa, skapar förutsättningar för lärande och ökar deras möjlighet att ta sig genom svåra perioder i livet.

För ytterligare belysning av ämnet: På UR Play finns en intervju med Petter Iwarsson – ”En bok, en författare”, tillgänglig t.o.m. 19 november 2014. ●

www.ur.se/Produkter/182552-En-bok-en-forfattare-Samtal-i-skolan

Kerstin Skoog

Aaron Antonovsky 1923–1994, professor i medicinsk sociologi vid Ben Gurion University of the Negev, Beersheba, Israel. Han gjorde 1971 en studie av israeliska kvinnor och deras hälsa (Antonovsky m.fl. ”Twenty-Five years Later”). Flera av kvinnorna hade överlevt koncentrationsläger. Han fann att vissa, trots att de hade mycket svåra upplevelser bakom sig, behållit sin psykiska hälsa. I stället för att ställa frågan *Varför mår vissa människor psykiskt dåligt?* blev frågeställningen *Vad gör att människor förblir psykiskt friska?*

Salutogenes: Begreppet myntades av A. Antonovsky. Salutogenes, hälsans ursprung – latinets 'salus' (hälsa) och grekiskans 'genesis' (ursprung). Det salutogena perspektivet fokuserar på de faktorer som orsakar och vidmakthåller hälsa.

Patogenes: Den serie av förändringar som genom inverkan av en eller flera sjukdomsframkallande faktorer (kända eller okända) leder till de slutliga sjukdomsutvecklingarna.

Enligt Antonovsky är en människa inte antingen frisk eller sjuk, utan befinner sig på en flytande skala någonstans mellan de två polerna. Det som håller individen närmare friskpolen är om man upplever KASAM – känsla av sammanhang.

Tre centrala beståndsdelar:

1. *Begriplighet* – struktur och regelbundenhet i livet. Vi vill kunna förutsäga händelser och förklara det som överraskar, vi vill förstå det som händer.
2. *Hanterbarhet* – uppleva att ha resurser för att hantera motgångar och svårigheter. Vi vill inte se oss själva som hjälplösa offer.
3. *Meningsfullhet* – uppleva att de utmaningar vi ställs inför är värda att engagera sig i. Vi vill känna hopp om framtiden.

John Hattie f.1950, professor i pedagogik vid Melbourne Education Research Institute, University of Melbourne, Australien. Han har skrivit *Visible*

learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement (2009) samt *Visible learning for teachers* (2012).

Källor:

Goteborgs stad, Social Resursförvaltning – Social utveckling.

Gassne, J. (2008). Salutogenes, KASAM och socionomer. Lunds universitet.

Green, S. & Hult, S. (2006). Salutogena tankekartor. Psyche 4.

Pedagog Örebro, Örebro stad

Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers*. Routledge.

Nationalencyklopedin

SPRÅKET - DEN GODA GRUNDEN

Språkets betydelse för social interaktion och inlärning

Alla barn, men särskilt barn med språk, tal- och kommunikationssvårigheter, behöver en god språklig grund. Olika förmågor är väsentliga för språk-, läs- och skrivutvecklingen. Hur kan vi stötta.....

...läsförståelse

...språk och lärande

...fonologisk medvetenhet

...arbetsminne

...exekutiva funktioner

Mer information på www.sffl.se

Program

Fredagen den 21 november 2014

- 08.00 – 09.00 Registrering
- 09.00 – 09.15 Inledning
- 09.15 – 10.15 **Exekutiva funktioner: Relationen till språk-, läs och skrivutveckling hos barn**
Cecilia Wåhlstedt
- 10.15 – 10.45 Paus med kaffe, smörgås och utställningar
- 10.45 – 11.45 **Strategier i undervisningen som stöd för god språkutveckling och läsförståelse**
Barbro Westlund
- 11.45 – 12.00 Presentation av utställarna
- 12.00 – 12.15 Tal- och språkpriset
- 12.15 – 13.30 Lunch och tillfälle att besöka utställarna
- 13.30 – 14.30 **Tidig fonologisk träning: Effekter på fonologisk medvetenhet och den tidiga läsningen**
Ulrika Wolff
- 14.30 – 15.00 Paus med kaffe, kaka och tillfälle att besöka utställarna
- 15.00 – 16.00 **Arbetsminne vid språk-, läs- och skrivinlärning**
Hanne Uddling

Lördagen den 22 november 2014

- 08.30 – 09.30 Årsmöte
- 09.45 – 11.15 **Läsförståelsestrategier i praktiken**
Marie Trapp och Malin Gonzalez
- 11.15 – 12.45 Lunch, utställning och möjlighet att delta i Marie Trapps och Malin Gonzalez workshop som bygger på föreläsningen Läsförståelsestrategier i praktiken.
- 12.45 – 14.15 **Pragmatiska svårigheter hos förskole- och skolbarn: Vad är det egentligen?**
Lisen Kjellmer
- 14.30 – 15.30 **Språka för att lära**
Barbro Bruce

Cecilia Wåhlstedt

Barbro Westlund

Ulrika Wolff

Hanne Uddling

Marie Trapp

Malin Gonzalez

Lisen Kjellmer

Barbro Bruce

Du har väl inte missat
ATT ANMÄLA DIG!

Här följer kortare referat från några av de föreläsningar som gavs vid Svenska läromedelsförfattares årsmöte i Stockholm den 26-27 april 2014.

Årets tema var:

”Språk - nyckeln till allt”

Hand i hand med språkuppdraget - hur förstår eleverna texterna?

Läraren och författaren Anne-Marie Körling, berättade om sitt arbete med att få insikt i hur hennes elever tolkar olika texter. Metoden bygger på en tvåvägskommunikation mellan henne och enskilda elever, där eleverna skriftligt kommenterar hur de upplever olika texter och beskriver vilka tankar och reflektioner dessa texter ger. Avsikten med metoden är att synliggöra lärandet i dialogen mellan lärare och elever.

Körling betonade vikten av att man som lärare är medveten om hur elever tolkar och upplever texter utifrån den kontextuella bakgrund de har då de möter och tolkar texten – eller med andra ord vad de tolkar in mellan raderna i en text. Hon gav i sin föreläsning många exempel på elevkommentarer, en del komiska och andra allvarliga.

Läraryppdraget handlar enligt Körling om att ge eleverna förutsättningar att

reflektera över olika texter och erfarenheter de möter. Hon beskrev även en metod som hjälper läraren att förstå hur elever tolkar och upplever texter utifrån sina egna förutsättningar och individuella

föreställningar, en insikt som hjälper läraren att lära känna och förstå eleverna och som kan utgöra en god grund för en utvecklad individualiserad undervisning som utgår från elevernas verklighet.

Anne-Marie Körling

Foto: Gertrud Edquist

Hur lär vi oss språk egentligen?

Språkinläring ur ett inlärningspsykologiskt perspektiv

Leif E. Andersson, författare och psykolog, betonade att vårt beteende primärt är bärande av de budskap vi förmedlar till andra. Vad vi säger -vårt verbala budskap -spelar en sekundär roll i förhållande till hur vi handlar. Han klargjorde också att vårt tänkande inom inlärningspsykologin betraktas som en form av handlande och att man därför kan se språket som ett verbalt beteende som vi använder för att påverka vår omgivning.

Leif E. Andersson berättade att vi lär oss att bete oss på ett visst sätt utifrån vilka konsekvenser olika beteenden ger. Denna inläring påbörjas i tidig ålder. Positiva konsekvenser lär oss att upprepa vårt handlande, medan negativa konsekvenser, som straff och klander, skapar oro och inte ger förutsättningar för lärande. Därför är det, enligt Leif, av stor vikt att ledarskap och inläring bygger på uppmuntran och förstärkning för att lärande ska utvecklas.

Språk och kreativitet

Våga vara innovativ med språket

Författaren Jonas Hassen Khemiri reflekterade över skrivandets villkor och kreativitet

utifrån formuleringen: ”Korta, korta små sekunder är vi genier -det har vi gemensamt”. Föreläsningen kretsade kring kreativitetens och skrivandets villkor och Jonas Hassen Khemiris tankar ledde fram till den brännande frågan: *Hur gör man när kreativiteten sviker och skrivkrampen tar vid?*

För att komma vidare med denna fråga berättade han om sin egen uppväxt med en svensk mamma och en pappa från Tunisien med svenska, franska och arabiska som språk. Han beskrev för- och nackdelar med att växa upp i en flerspråkig miljö och gav ett ömt porträtt av sin mormor, läraren som inte riktigt kunde förlika sig med språket i hans böcker, men som samtidigt betytt mycket för hans skrivande och under hans uppväxt.

Jonas Hassen Khemiri gav flera exempel på metoder att ta sig förbi sin skrivkramp, hur han leker med språket genom att vrida och vända på ord och uttryck. Han beskrev språket som en flod i ständig förändring. Han berättade också hur han kommit förbi sin prestationsvårda genom att på ett oeffterhärmligt sätt kombinera en recension av en musikfestival med ett möte med sin åldrande mormor.

Litteracitet - ett vidgat begrepp

Lisa Andersson som är forskare vid Center för skolutveckling vid Göteborgs universitet klargjorde i sin föreläsning vad

litteracitet innebär. Begreppet betecknar traditionellt förmågan att läsa och skriva och att använda tryckt text i olika sammanhang. Numera omfattar begreppet också förmågan att kommunicera om skriven och läst text samt kunskaper om bild och bildtolkning.

Lisa Andersson betonade att detta breddade perspektiv innebär att läsning och tolkning kombineras med ett kritiskt förhållningssätt till text och bild. På det digitala området omfattar litteracitet även rörlig bild och texter publicerade på internet och andra digitala källor. Detta innebär enligt henne att synen på lärande genomgår en grundläggande förändring då verktygen för digitalt lärande kan förmedlas till hemmet och andra miljöer utanför skolans värld.

Lisa Andersson avslutade sin föreläsning med att påpeka att genom den digitala läsningen ökar möjligheten för läraren att utgå från elevens behov och erfarenheter i lärandet. ●

Britt-Inger Olsson

Dags att nominera till

Tal- och språkpriset!

Nu har du möjlighet att lyfta fram någon som du tycker har gjort något alldeles extra inom tal-, språk- och kommunikationsområdet.

Många pedagoger och logopedier utför storverk i det stora och i det lilla och får alldeles för lite uppmärksamhet och uppmuntran. Det här är ditt sätt att ändra på det.

Ditt förslag med motivering ska vara styrelsen tillhanda senast den 15 oktober 2014. Våra kontaktuppgifter finner du på hemsidan www.sffl.se

*2013 års vinnare,
Johanna Kristensson
och Pia Borg*

Vägar in i skriftspråket - via berättelsen

Carina Fast, lågstadielärare och fil. dr i pedagogik, höll en föreläsning under SFFL-kongressen 2013. I föredraget beskrev hon berättelsens centrala roll i förskola och skola. Via berättelser kan elever få ett ökat intresse för att lyssna, läsa och själva berätta, såväl muntligt som skriftligt. Berättelser kan också ge ökad förståelse för andras liv och bidra till att ge barn och ungdomar en identitet i samhället. Carina Fast utkom med avhandlingen *Sju barn lär sig läsa och skriva* (2007). Utifrån resultaten i avhandlingen skrev hon sedan boken *Att läsa och skriva i förskolan* (2011). Hon har även skrivit andra böcker, exempelvis boken *Berätta! Inspiration och teknik* (2001).

Elevnära texter

Vad händer när vi verkligen lyssnar? Den frågan ställs i en gammal indisk saga och så inleder också Carina Fast sin föreläsning. Många barn och unga går genom skolan oförmögna att läsa mellan raderna och dra slutsatser utifrån texter de möter. Många elever kan inte heller koppla sina egna känslor till texten. När våra elever lyssnar, läser eller skriver, behöver berättelsen beröra dem.

Carina Fast påtar att uttrycken *elevnära* och *elevnära*

Carina Fast

texter har funnits med länge i kursplanerna i svenska. Eleverna ska utveckla sin förmåga att bygga inre föreställningsvärldar när de lyssnar på- eller läser en text. Astrid Lindgren betonade ofta hur viktig inbillningsförmågan är för barn, när de ska ta till sig innehållet i en text. I föreläsningen blir vi påmind om att ordet *inbillning* har sitt ursprung i tyskan och betyder *inbildning*- att skapa sig en inre bild.

År 2010 tilldelades den peruanske författaren Mario Vargas Llosa Nobelpriset i litteratur. Carina Fast lyfter fram delar av innehållet i Mario Vargas Nobelföreläsning och

säger: ”Bra litteratur bygger broar mellan olika slags människor, för den roar, plågar eller överraskar oss. På så sätt förenar den oss under ytan, utan de språk, fördomar, trosföreställningar, seder och bruk som skiljer oss åt. När Anna Karenina kastar sig framför tåget, då ryser läsarna- oavsett trosövertygelse eller samhällsklass. Litteraturen skapar ett syskonskap mitt i de mänskliga olikheterna och suddar ut de gränser som kan ha skapats av språk, ideologier, okunnighet eller ren dumhet.”

Att arbeta aktivt med texter

Ett sätt att arbeta aktivt med texter kan vara genom det som brukar benämnas som textrörlighet. Det finns två typer av textrörlighet, den vågräta och den lodräta. I den vågräta textrörligheten hjälper vi eleverna att se samband mellan den text de läser eller lyssnar på och en annan text. Hur liknar texterna varandra? Hur skiljer de sig åt? På detta sätt hjälper vi eleverna att se sina texter ur olika perspektiv. Den lodräta textrörligheten innebär att man i stället borrar sig ner i och analyserar en och samma text.

Carina Fast visar en samtalsmodell som hon använt för sina studenter på Lärarhögskolan. Modellen är uppbyggd

i tre steg och vid varje steg samtalar man om den aktuella texten. Första steget i denna modell är att direkt återge det uppenbara som finns i texten. Det är inte alls säkert att alla har förstått och det finns troligtvis en rad frågetecken att räta ut. Nästa steg är att göra antaganden med texten som grund. Här är viktigt att det inte finns något som är rätt eller fel. Det tredje steget är att borra sig ännu djupare i texten, formulera egna uppfattningar och föreställningar, samt ta ställning till innehållet i texten. Är det rätt? Hur skulle du ha gjort? Kunde man gjort på ett annat sätt?

I föreläsningen fortsätter hon att ge exempel på hur lärare och elever kan laborera aktivt med texter, bland annat genom det som brukar benämnas "reader and response-theory", där man på olika sätt kan gå in i texten. Ett tillvägagångssätt är att gå in och vara huvudpersonen i texten, eller varför inte formulera ett nytt slut på berättelsen? Carina Fast berättar om när hon bedrev undervisning på lärarutbildningen och under en termin i en klass fyra, tillsammans med andra lärare, arbetade med klassikern om Kung Arthur. Eleverna fick då välja en person att "gå in i huvudet på". Hon ger exempel från de texter eleverna skrev. Bland annat från en elev som gått in i huvudet på sir Key (Arthurs äldre bror). Eleven skriver bland annat: "Jävla Arthur. Varför skulle man ha en lillebror som gick och blev kung samma dag som jag själv

hade tänkt vinna ett turnerspel? Varför skulle svärdet gå sönder? Varför skulle den där stora riddaren vara med? Varför? Varför? Varför? Nu går jag här och känner mig ynkelig därför att en som egentligen är mindre än mig har gått och blivit större!"

Att bygga vidare på erfarenheter och kunskaper

Carina Fast citerar ett stycke ur Lgr 11 (2011, s.8): "Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper." Hon fortsätter med att koppla innehållet i textstycket till den ryske pedagogen Lev Vygotskijs begrepp *den närmaste utvecklingszonen*. Hon betonar att elevers lärande *måste* ha sin utgångspunkt i den närmaste utvecklingszonen för att ett lärande ska kunna ske.

Helen Nixon, literacy-forskare och verksam vid Queensland University of Technology i Australien, belyser att om eleverna får bygga vidare på de erfarenheter och kunskaper som de bär med sig till skolan ökar också elevernas motivation att lära. Redan 1899 talade John Dewey om att all undervisning borde utgå från "the ordinary life". Han menade att det är ett stort slöseri att inte använda de intressen och kunskaper eleverna har med sig från sin vardag, när de kommer till skolan.

När undervisningen inte har anknytning till elevernas vardag leder det till att eleverna får svårt att omplantera kunskaperna i livet utanför skolans väggar, hävdar Carina Fast. Hon anknuter till ett skolverksprojekt som hon deltagit i, där hon var handledare till nio lärare. Dessa lärare representerade olika skolor och stadier, alltifrån förskoleklass till skolår 9. Carina Fast berättar att frågan "Vad tycker du om att göra då du inte är i skolan?" ställdes till alla elever i de nio skolorna. Därefter söktes litteratur för att passa de olika områdena. Barn, föräldrar, lärare och bibliotekarier var delaktiga i sökandet. Det var ett digert arbete som utmynnade i en litteraturlista, där böcker anpassade efter elevernas åldrar, läskunnighetsnivå och intresseområden fanns representerade. Syftet med litteraturlistan är att den ska vara till hjälp att hitta lockande litteratur även för de elever som är mindre motiverade till läsning.

Serier

Carina Fast menar att serier troligtvis är en av de mest omdiskuterade textgenrer som finns, men att de kan vara en av många vägar in i läsningen och böckernas värld. Hon refererar till de bilder och symboler som funnits sedan urminnes tider och betonar att vårt möte med bilder är kulturellt, socialt, geografiskt och historiskt betingat. De karaktärer dagens svenska barn möter i serier, träffar de också på i

många andra sammanhang, som filmer, kläder, pennskrin och allehanda andra ställen. Dessa figurer och karaktärer integreras i barnens vardag.

”Visual literacy” är ett begrepp som innefattar förmågan att tolka och finna mening i den information som presenteras i bilder och symboler. Många unga växer upp i ett rikt bild- och symbolsammanhang, som de väldigt tidigt lär sig att tolka. Helena Magnusson har skrivit en doktorsavhandling med titeln *Berättande bilder: Svenska tecknade serier för barn* (2005). Hon menar att tecknade serier är en egen uttrycksform, där det råder en tät kommunikation mellan bild och text. Hennes definition av en serie är att det är en ”överblickbar sekvens av orörliga berättande bilder”. De flesta barn lär sig förstå bilder tidigare än de läser en text. När de börjar läsa tar de ofta hjälp av bilderna och jämför texten/orden med bilden. Den fonologiska medvetenheten börjar ta form när barnen förstår hur ljuden i det talade språket representeras av symboler.

Vidare beskriver Carina Fast hur hon arbetade med den tecknade serien *Bamse* i en förskoleklass. De flesta i klassen visste att när det visas en glödlampa i bilden betyder det att någon fått en idé. Likaså kände de flesta barnen till att den lilla text som brukar finnas med gul bakgrund i serierutan, beskriver händelseförloppet. Redan tidigare, när Carina Fast var i en förskola

hade en liten pojke uttryckt: ”Det är berättarens röst, det har min mamma sagt.” Carina Fast visar exempel på hur man kan utelämnatext i serierutorna eller i pratbubblorna, eller att en hel serieruta lämnas tom. Eleverna kan få till uppgift att fundera kring vad det kan stå i pratbubblan/rutan. Flera rutor kan lämnas tomma och elevernas uppgift kan bli att rita och skriva egna förslag på vad som kan ske i serien. Eleverna behöver då tänka logiskt och får samtidigt använda sin fantasi.

Literacy-forskaren Shirley Brice Heath har skrivit en bok med titeln ”Ways with words” (1983). Hon säger om barn och serier: ”The visual and verbal powers of comics may be one of the most powerful and productive forms of preparation and motivation available to invite new readers into literacy.”

Läsandet i ett nötskal

Carina Fast belyser vikten av att eleverna förstår det som enligt henne är läsande i ett nötskal, se citat:

”Det jag tänker det kan jag säga
och det kan skrivas ner
och det kan återläsas
av mig själv eller någon annan.”

Hon avslutar föreläsningen med att återigen lyfta fram hur viktig den elevnära texten är. Samtidigt betonar hon vikten av att vi vuxna presenterar och öppnar dörrar till berättelser, som vissa barn aldrig skulle komma i kontakt med annars. ●

Camilla Svedelius

Källor:

Fast, C. (2001) *Berätta! Inspiration och teknik*. Natur och Kultur.

Fast, C. (2007) *Sju barn lär sig läsa och skriva*. Acta Universitatis Upsaliensis.

Fast, C. (2011) *Att läsa och skriva i förskolan*. Studentlitteratur.

Heath, S-B. (1983) *Ways with words: Language, Life and Work in Communities and Classrooms*. Cambridge University Press.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. (2011). Norstedts juridik.

Magnusson, H. (2005) *Berättande bilder: Svenska tecknade serier för barn*. Makadam förlag.

SPRÅK
LEK

SPRÅK
LEK

SPRÅK
LEK

SPRÅK
LEK

SPRÅK
LEK

SPRÅK
LEK

SPRÅKET

en viktig del av barns utveckling

Tipsa klasslärare
och föräldrar!

Språklek är en webbplats där vi vänder oss till alla som är intresserade av eller oroliga för barns språkutveckling. Tipsa föräldrar och klasslärare - på Språklek hittar de:

- ◆ information om barns språkutveckling
- ◆ råd om språkstimulans för både stora och små
- ◆ tips på hur man kan hjälpa barn med språk- och talsvårigheter eller dyslexi
- ◆ intervjuer med olika experter
- ◆ nyheter och kuriosa på Språkleks facebookside

Fortbildning ht-14

- ◆ **1/2 studiedag kväll: BERÄTTA TILLSAMMANS**
- Om den narrativa förmågans utveckling och betydelse.
Stockholm den 24 november 16.00-20.30.
- ◆ **Bra bedömningsmaterial: TESTBATTERIET**
- ett danskt material för språkbedömning av skolelever.
Stockholm den 25 november kl 9-16.
- ◆ **CELF-4** (Clinical Evaluation of Language Fundamentals)
för logopedier och psykologer 26 november i Stockholm.

OBS! Begränsat med platser till ovanstående kurstillfällen.
Mer info och anmälan på www.frylmark.net/kursverksamhet.

Kommande material:

BAF, Bedömning Av Fonologi
Talking Dice, språkträning med tärningar
Språkbarometern, för åk 6

www.spraklek.se

Information för föräldrar om språkutveckling
Följ oss också på [facebook/spraklek](https://www.facebook.com/spraklek)

www.frylmark.net

Kurser och material för pedagoger och logopedier

www.ordaf.net

Webbutik

Logoped Astrid Frylmark

Kurskalendarium

Afasidagen, 2014

Plats: Stockholm, Sabbatsbergsvägen 6
Datum: 10 oktober, 2014, klockan 13.00-16.00
Arrangör: Afasiföreningen i Stockholms län
Information: www.afasicenter.se

Dyslexidagarna i Malmö

Plats: Malmö, Stadionmässan
Datum: 24-25 oktober, 2014
Arrangör: Dyslexiförbundet FMLS i samarbete med
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Information: www.dyslexi.org

ASHA convention 2014

Plats: Orlando, Florida
Datum: 20-22 november, 2014
Arrangör: ASHA
Information: www.asha.org

6:e nationella konferensen i logopedi

Plats: Jönköping
Datum: 20-21 november, 2014
Arrangör: QULTURUM – i samverkan med logopederna i
Jönköpings läns landsting och Karolinska Institutet
Information: www.lj.se/logopedi

SFFL:s kongress, 2014

Plats: Stockholm, Sheraton hotell
Datum: 21-22 november, 2014
Arrangör: Svensk förening för foniatry och logopedi
Information: www.sffl.se

Nordic Aphasia Conference, 2015

Plats: Oslo, Norge
Datum: 11-13 juni, 2015
Information: www.nac2015.no

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM

Webbadress: www.spsm.se

Specialpedagogiska skolmyndigheten erbjuder ett flertal kostnadsfria seminarier, utbildningar och distanskurser. Nedan presenteras ett urval av de som är aktuella hösten 2014:

Saker, bilder och symboler i kommunikation - en dag om grafisk AKK, Lund

Plats: Lund, Östervångsskolan
Datum: 9 oktober, 2014
Sista anmälningdag: 2014-09-08

TAKK i förskolan, Alvesta

Plats: Alvesta, Rådmannen konferenscenter
Datum: 4 november 2014
Sista anmälningdag: 2014-09-23

Grundkurs i bliss, Stockholm

Plats: Stockholm, Specialpedagogiska skolmyndigheten
Datum: 4 november, 5 november, 4 december 2014
Sista anmälningdag: 2014-10-17

Möjligheter till lärande, grundläggande kompetensutveckling om språkstörning, Stockholm

Plats: Stockholm, Specialpedagogiska skolmyndigheten
Datum: 25 november 2014
Sista anmälningdag: 2014-09-05

Svensk Förening för Foniatri och Logopedi

Styrelse

Ordförande Sofia Norrman, Norrtälje
sofia.norrman@gmail.com

Vice ordförande Susanne Loheman, Knivsta
susanne.loheman@spsm.se

Sekreterare Gunilla Texell, Lund
gunilla.texell@lund.se

Vice sekreterare Sophie Bergman, Stockholm
sophie.bergman@gmail.com

Ledamot Anna Strömberg, Järfälla
anna.stromberg@spsm.se

Ledamot Eva Bodin, Södra Sunderby
Boe03@live.se

Redaktionsgrupp:
Camilla Svedelius
camilla.svedelius@bktv.nu

Britt-Inger Olsson
britt-ingerolsson@tele2.se

Sophie Bergman
sophie.bergman@gmail.com

Ansvarig utgivare för Tal & Språk:
Sofia Norrman

Ansvarig för hemsida och Wibelfond:
Susanne Loheman
susanne.loheman@spsm.se

Medlemskap:
Årsavgiften är 350 kronor. Plusgiro 60 63 80-4.

Vid inbetalning av medlemsavgiften, tänk på att uppgge både namn och adress.

Om du betalar via internet, glöm inte att uppgge fullständigt namn. Detta är nödvändigt för att tidskriften och övrig information ska nå ut till alla medlemmar.

Obs! Medlemskapet är personligt och kan inte vara ställt på kommuner eller institutioner.

Medlemskap för pensionärer och studenter: 150 kr/år.

Se information på www.sffl.se.

Kontakt: sffl@mittkompetens.se

SFFL för ett datoriserat medlemsregister för internt bruk.

www.sffl.se

AVSÄNDARE

Svensk Förening för Foniatri och Logopedi

c/o Gunilla Texéll

Gyllenkroks Allé 27

222 24 Lund

B

